

A magyar gyermekvédelmi rendszer és annak jogszabályi környezete

---

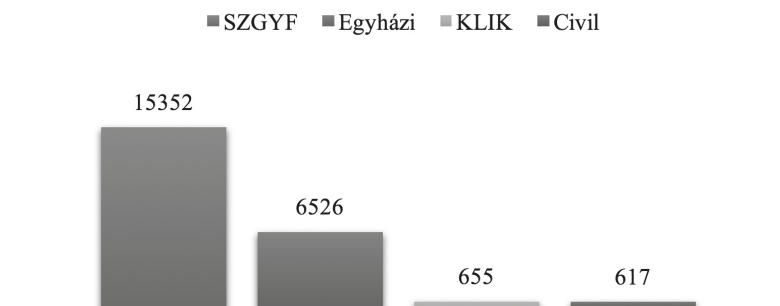
(A magyar gyermekvédelmi rendszer) A magyar gyermekvédelmi rendszer működtetése állami és önkormányzati feladat, melyben egyaránt részt vesznek egyházi és civil szervezetek, valamint egyéni vállalkozók is. Ezen túlmenően számos más szervezetnek feladata a gyermekek védelme, melyek veszélyeztetettség észlelése esetén kötelesek ezt jelezni az illetékes gyermekjóléti szolgálatnak.

A gyermekek védelmének általános szabályait, rendszerét a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (továbbiakban: Gyvt.)¹ határozza meg. Az ENSZ Gyermekjogi Egyezményével összhangban a gyermekvédelmi törvény a gyermek érdekeit és jogait helyezi előtérbe, elsőbbséget biztosítva a családban történő nevelkedésnek. Ennek érdekében széles körű támogatást nyújt a család és a gyermek számára, és csak utolsó eszközként teszi lehetővé a családból való kiemelését. Ebben az esetben azonban kiemelt feladatként határozza meg a családba történő visszagondozást. A törvény a családjukat átmenetileg, vagy tartósan nélkülözni kényszerülő gyermekek számára a gyermekvédelmi szakellátás biztosítását írja elő. A személyes gondoskodást nyújtó szakellátás keretébe az otthont nyújtó ellátás, az utógondozói ellátás, valamint a területi gyermekvédelmi szakszolgáltatás tartozik.

A Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság (SZGYF) az Emberi Erőforrások Minisztériuma ágazati irányítása alá tartozó, központi hivatalként működő központi költségvetési szerv, amely 2012 decemberében kezdte meg működését. Az SZGYF egy központi szervből, és a Főigazgatóság területi szerveként működő megyei és fővárosi kirendeltségekből áll. A gyermekvédelmi szakellátás állami intézményeinek fenntartói feladatait megyei kirendeltségein keresztül, azonban a javítóintézetek és a központi speciális gyermekotthonok esetében közvetlenül látja el.

Az SZGYF 106 szociális intézményben, 32 500 férőhelyen nyújt ellátást fogyatékos személyek, idősek, pszichiátriai és szenvedélybetegek számára. A gyermekvédelem területén 61 tiszta profilú és 10 vegyes (szociális és gyermekvédelmi) intézmény, és a hozzájuk tartozó 367 telephely fenntartói feladatait látja el, 7230 intézményi férőhelyen, továbbá 23 nevelőszülői hálózat keretein belül, 9500 férőhelyen.

A gyermekvédelmi szakellátásban élő kiskorúak, valamint utógondozói ellátott fiatal felnőttek száma csaknem 23 000 főt tesz ki. Ennek kétharmadát az SZGYF látja el, több mint egynegyedét egyházi fenntartású gondozási helyek, 3-3 százalékukat pedig a Klebelsberg Intézményfenntartó Központ, illetve civil fenntartók. Öt központi speciális gyermekotthon, (ilyen található Esztergomban, Rákospalotán, Főton, Kalocsán, Zalaegerszegen), valamint a négy javítóintézet (Aszódon, Budapesten a Szőlő utcában, Debrecenben és Rákospalotán) a Főigazgatóság közvetlen fenntartásában működik. Az SZGYF 11 gyermekvédelmi intézményében belső általános iskola, valamint szakiskola is működik.

1. ábra: Gyermekvédelmi szakellátottak fenntartó szerint, 2016
(forrás: SZGYF)

Az otthon nyújtó ellátások két lehetséges formája a nevelőszülői gondoskodás, amikor a gondozott gyermek számára a nevelőszülő a saját háztartásában biztosítja az egyéni gondozási, nevelési tervnek megfelelően az ellátást, valamint a gyermekotthoni elhelyezés.

A gyermekvédelmi intézmények ellátott feladatai közé tartozik a 0–18 éves korú nevelésbe vett gyermekek teljes körű ellátása, törvényes képviselote, szükségletüknek megfelelő gondozása, nevelése, tankötelezettségük biztosítása, önálló életvitelük elősegítése, valamint a gyermekvédelmi gondoskodásban nagykorúvá vált 18–25 éves korú fiatal felnőttek utógondozói ellátása a gyámhivatal elrendelése alapján.

A fenti ellátási formákon belül különleges ellátást kell biztosítani a különleges szükségletű, tehát tartósan beteg, illetve fogyatékos, valamint a 3 évesnél fiatalabb gyerekek számára. Speciális ellátást kell garantálni a súlyos beilleszkedési zavarokat vagy anti-szociális magatartást tanúsító gondozottaknak, továbbá a súlyos személyiségfejlődési és pszichés zavarokkal, illetve alkohol-, drog- és egyéb pszichoaktív szerfüggőséggel küzdő, szenvedélybeteg, speciális szükségletű gyermekek számára.

A 80-as évekre kiépült a szocialista típusú gyermekvédelmi intézményrendszer, melyet régi kastélyokban, kaszárnyaszerű épületekben való elhelyezés jellemezett. A nagy létszámú gyermekcsoportok bentlakásos intézményi férőhelyeinek kiváltása Magyarországon az 1990-es évek közepe óta van folyamatban, a gyermekvédelmi törvény 1997. november 1-je óta rendelkezik róla. Míg az 1970-es években az állam gondoskodására szoruló gyermekek, fiatal felnőttek 28%-a élt nevelőszülőnél, 1997-ben ez az arány 40%-ra nőtt, jelenleg mintegy 60%-uk (kb. 13 000 fő) kap nevelőcsaládokban elhelyezést. Azok számára, akiknek nem tudnak nevelőszülőnél elhelyezést biztosítani (kb. 8500 gyermek, fiatal felnőtt), 430 db lakásotthon és mintegy 100 db gyermekotthon áll rendelkezésre.

A gyermekvédelmi bentlakásos intézmények férőhelyeinek átalakításáról a Gyvt. tehát 1997 óta határoz. A folyamat befejezéseképpen már csak néhány nagy létszámú gyermekotthon vár kiváltásra, mindemellett férőhelyszámában az Nmr.-nek megfelelő gyermekotthonok kiváltása is szükséges a gyermekközpontú elhelyezés biztosítása érdekében. A még átalakításra váró gyermekotthonok jellemzően enyhe és közepes súlyos értelmi fogyatékos, gyermekvédelmi szakellátásra szoruló gyermekeknek szolgáltató elhelyezést. Ezekon kívül már csak legfeljebb 12 férőhelyes lakásotthonok és 48 férőhelyes gyermekotthonok működnek, a gyermekotthonokon

belül maximum 12 fős csoportokkal. Az ilyen, már 8-10 éve működő kis férőhelyszámú, településbe integrált lakásotthonok, gyermekotthonok felújítása, korszerűsítése is elengedhetetlen.

A Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság különböző projektek keretében a már meglévő gyermekotthoni kapacitásokra alapozva valósítja meg az intézményi kiváltást, amelynek eredményeként új, korszerű, a jogszabályi előírásoknak megfelelő gyermekotthonok jönnek létre.

(Szakmapolitikai statisztikai adatok) A gyermekvédelmi intézmények a gyermekvédelmi szakellátás keretein belül a tizennyolcadik életévüket be nem töltött, gondozásba vett gyermekek ellátását végzik, továbbá a gyermekvédelmi gondoskodásban nagykorúvá vált fiatal felnőttek utógondozását látják el 25 éves korig. A gyermekvédelmi szakellátás gyermekotthonokra vonatkozó feladatait és a sajátosságokat a későbbiekben részletesen ismertetett 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról tartalmazza.

A helyzetértékelés során a gyermekvédelmi szakellátás országos és területi ismérvei kerülnek ismertetésre, amelyhez a Központi Statisztikai Hivatal (továbbiakban: KSH), illetve a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság (továbbiakban: SZGYF) 2006–2014-es adatai kerültek feldolgozásra.

A gyermekvédelmi szakellátásban részesülő fiatalok száma és korcsoportos megoszlása Magyarországon

A gyermekvédelmi szakellátás keretén belül a Gyvt. előírásainak megfelelően az otthont nyújtó ellátás megvalósulhat nevelőszülőnél, gyermekotthonban vagy különleges esetekben fogyatékosok vagy pszichiátriai betegek otthonában (Gyvt. 53. § (6)). A statisztikai adatok a gyermekvédelmi szakellátásban részesülő fiatalokat az ellátás formájától függetlenül rögzítik, így itt is így kerül ismertetésre.

Az elmúlt 10 évben a gyermekvédelmi szakellátásban részesült fiatalok száma az alábbiak szerint alakult:

Táblázat 1 – Szakellátásban részesült fiatalok (forrás: KSH)

Korosztály (fő)	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Kiskorú	17 145	17 145	17 532	17 562	17 792	18 287	18 464	18 674	20 135
18–	4 206	4 102	3 970	3 906	3 626	3 162	3 070	2 954	2 985
Összesen	21 351	21 247	21 502	21 468	21 418	21 449	21 534	21 628	23 120

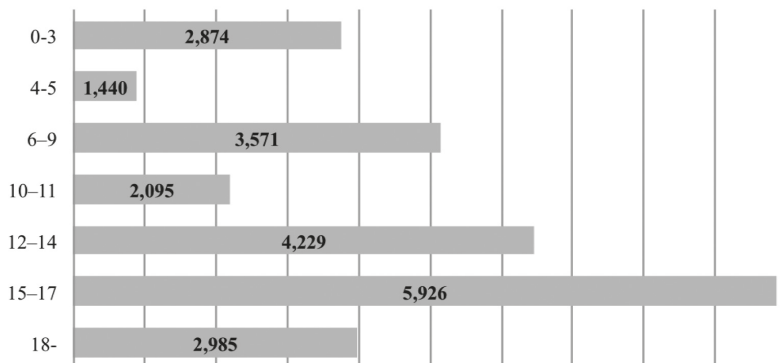
Az idősoros táblázat elég világosan rámutat arra, hogy 2014-ig Magyarországon a gyermekvédelmi szakellátásba vett fiatalok száma nagyságrendileg megegyezett.

A 2014-ben tapasztalt 7%-os növekedésnek egyik oka a KSH tájékoztatása szerint a menedékkérelmet benyújtott gyermekek számának növekedése volt. Az ellátottak számának stagnálása mellett érdemes figyelembe venni az érintett korcsoportban tapasztalható népességcsökkenést Magyarországon. A fenti vizsgált időszakban a 10 000 azonos korú főre jutó gyermekvédelmi szakellátásban részesülő fiatalok száma a 2006-os 72,1 főről 2014-re 84,5 főre emelkedett. A KSH nem rendelkezik adatokkal arra vonatkozóan, hogy az otthont nyújtó ellátási formák között (amely jellemzően a nevelőszülőknél történő elhelyezést vagy a gyermekotthoni ellátást

jelenti) mekkora a megoszlás, az SZGYF adatai szerint az ellátottak közel 60%-a nevelőszülőknél került elhelyezésre és nagyságrendileg 8500 fiatal élt gyermekotthonokban.

2014-ben a gyermekvédelmi szakkellátásban részesült fiatalok korcsoportos megoszlását az alábbi ábra mutatja:

2. ábra: Gyermekvédelmi szakkellátásban résztvevő fiatalok korfája, 2014
(forrás: KSH)

(Szakmapolitikai jogszabályok)

- 1991. évi LXIV. törvény a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről
- 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról
- 1998. évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról
- 2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról
- 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről Negyedik könyv
- 369/2013. (X. 24.) Korm. rendelet a szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatók, intézmények és hálózatok hatósági nyilvántartásáról és ellenőrzéséről
- 235/1997. (XII. 17.) Korm. rendelet a gyámhatóságok, a területi gyermekvédelmi szakszolgálatok, a gyermekjóléti szolgálatok és a személyes gondoskodást nyújtó szervek és személyek által kezelt személyes adatokról
- 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról
- 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről

1. 1991. évi LXIV. törvény a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről¹

Az ENSZ közgyűlése által elfogadott egyezmény, amelyet a világ szinte összes állama ratifikálta, meghatározza azokat a minimálisan elvárt kereteket, amelyeket az aláíró államok a gyermekek nevelése során elfogadni és alkalmazni kötelesek. Az egyezmény

alapvetően célokat fogalmaz meg, a konkrét megvalósítással kapcsolatban csupán elvéve tartalmaz előírásokat. Mindazonáltal a 20. cikk rögzíti, hogy *minden olyan gyermeknek, aki ideiglenesen vagy véglegesen meg van fosztva családi környezetétől, vagy aki saját érdekében nem hagyható meg e környezetben, jogosult az állam különleges védelmére és segítségére.* Ennek megfelelően az állam feladata a családi környezet helyettesítése, és annak biztosítása, hogy a gyermekek gondoskodás nélkül nem nőhetnek fel. Az államigazgatás kötelessége létrehozni és működtetni azt az intézményrendszert, amely ezeket feladatokat el tudja látni. Ezt a feladatleírást Magyarországon a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló Gyvt. tartalmazza.

2. 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

A hazai gyermekvédelem feladat- és hatáskörét, a gyermekvédelmi alapellátás és szakellátás előírásait a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló, 1997. évi XXXI. törvény (továbbiakban Gyvt.) tartalmazza. A releváns otthont nyújtó ellátási formákat a Gyvt. 53. §-a határozza meg.

Az otthont nyújtó ellátás keretében különleges ellátást kell biztosítani a tartósan beteg, a fogyatékos, a három év alatti gyermek számára. Speciális ellátást kell biztosítani a súlyos személyiségfejlődési, érzelmi élet- és impulzuskontroll-zavarokkal küzdő, illetve súlyos pszichotikus vagy neurotikus tüneteket mutató gyermek, a súlyos magatartási és beilleszkedési zavarokat vagy súlyos antiszociális viselkedésformákat tanúsító gyermek, valamint az alkohol, drog és egyéb pszichoaktív szereket használó gyermek számára.

Különleges és speciális ellátást együttesen kell biztosítani a különleges és speciális szükségletet egyidejűleg mutató gyermek (kettős szükségletű gyermek) számára.

Az otthont nyújtó ellátás megvalósulhat nevelőszülőknél, gyermekotthonokban, lakásotthonokban, az Szt. hatálya alá tartozó fogyatékosokat ápoló-gondozó bentlakásos intézményekben, illetve fogyatékosok vagy pszichiátriai betegek lakóotthonában.

A gyermekotthonok kialakításával és üzemeltetésével kapcsolatos előírásokat a jogszabály 57–59. §-ok tartalmazzák, a fejlesztésekkel összefüggésben az alábbi szempontok kerülnek kiemelten figyelembevételre:

- A gyermekotthon legalább 12, de legfeljebb 48 – önálló lakóegységben elhelyezett – gyermek otthont nyújtó ellátását biztosítja.
- A lakásotthon olyan gyermekotthon, amelyek lakóegységeiben elhelyezett gyermekek maximális létszáma 12 fő.
- A speciális, különleges vagy kettős szükségletű gyermeket fogadó lakásotthon speciális vagy különleges lakásotthonként működik. Az engedélyezett létszámról a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet (továbbiakban: Nmr.) tartalmaz előírásokat.
- Utógondozó otthonnak azok a gyermekotthonok minősülnek, amelyek kizárólag 18 év feletti felnőttek utógondozását látják el.

3. 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről

A Gyvt. végrehajtási rendelete az Nmr., amely részletekbe menően rögzíti az otthont nyújtó ellátás alapításának, illetve a kialakításának feltételeit.

Gyermekotthon esetében:

Fontos, hogy a gyermekotthon tömegközlekedéssel megközelíthető legyen. (110. §. (1) b.);

A gyermekotthon minimális létszámát 12, a maximálisat legfeljebb 48 főben határozza meg. (124. § (1));

Kötelező maximum 12 fős csoportos gondozás kialakítása. (124. § (2));

A csoport számára önálló lakóteret kell biztosítani, meghatározott szobákból. Egy hálószobában legfeljebb 4 gondozott gyermek helyezhető el. (124. § (4));

Több csoportos gyermekotthonban létre kell hozni sportolásra alkalmas teret, látogatók fogadására alkalmas helyiséget, és foglalkoztató csoportszobát. (124. § (6));

A munkatársak részére külön helyiséget kell létrehozni (124. § (7)).

Lakásotthon esetében:

A főbb előírások megegyeznek a gyermekotthoni előírásokkal, a különbség abból fakad, hogy nem szükséges kialakítani a sportolásra alkalmas teret, a látogatók fogadására alkalmas helyiséget, és foglalkoztató csoportszobát sem. (125. § (1)).

Speciális gyermekotthon, speciális lakásotthon és a gyermekotthon speciális csoportja esetében:

A speciális gyermekotthon maximális létszáma 40 fő, legfeljebb 8 fős csoportok hozhatóak létre. (126. § (5));

A gyermekotthonok esetében leírt közös helyiségek csoportszámtól függetlenül kialakítandóak. (126. § (8));

Ezenkívül ki kell alakítani egy biztonsági elkülönítőt. (126. § (9)).

Különleges gyermekotthon, különleges lakásotthon és a gyermekotthon különleges csoportja esetében:

A különleges gyermekotthon maximális létszáma 40 fő, legfeljebb 10 fős csoportok hozhatóak létre. (8 fő 3 év alatti illetve tartósan beteg, fogyatékos gondozott esetében) (128. § (1)).

Az Nmr. 6. számú melléklete rögzíti a minimálisan biztosítandó lakóterület-igényt az alábbiak szerint:

	Minimális alapterület (m ²)
0–3 éves korosztály részére csoportonként gyermekszoba a hozzá kapcsolódó fürdőszobával	28
Terasz levegőztető ágyak részére	20
Kert	100
3 évnél idősebb korosztály részére gyermekenként	12

Táblázat 5 – Minimális infrastruktúrális feltételek

Az infrastruktúrális előírásokon túlmenően az Nmr. 1. és 2. sz. melléklete az otthont nyújtó ellátás minimális munkatársi létszámát és elvárt végzettségét is felsorolja.

Építésügyi szabályzatok

- az épületek energetikai jellemzőinek meghatározásáról szóló 7/2006. (V.24.) TNM rendelet,
- a 39/2015. (IX. 14.) MvM rendelet az épületek energetikai jellemzőinek meghatározásáról
- 7/2006. (V. 24.) TNM rendelet módosításáról, az építési beruházások, valamint az építési beruházásokhoz kapcsolódó tervezői és mérnöki szolgáltatások közbeszerzésének részletes szabályairól szóló 322/2015. (X. 30.) Korm. rendelet,
- a Nemzeti Épületenergetikai Stratégiáról szóló 1073/2015. (II.25.) Korm. határozat,
- az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény

A szakmapolitikai előírásokon túlmenően szükséges azon jogszabályok figyelembevétele is, amelyek a tervezés és a kivitelezés során szerephez jutnak.

Az épületek energetikai jellemzőinek meghatározásáról szóló 7/2006. (V.24.) TNM rendelet
A jelentőségét a jogszabálynak az adja, hogy az elmúlt években az új építésű épületek határoló szerkezetei vonatkozásában a hőátbocsátási tényezők tekintetében meglehetősen szigorítások következtek be, amelyek hatályba lépése szakaszolt. A rendelet 6.§ (2) b. pontja rögzíti, hogy a hatóságok használatára szánt vagy tulajdonukban lévő épület esetében, amennyiben a használatbavételi engedély 2018. december 31-e után történik meg, a szigorúbb előírásoknak kell megfelelni. A szigorúbb előírások árfelhajtó hatásúak.

JEGYZETEK

- 1 http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99700031.TV
- 2 http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99100064.TV